

9. Fokkerij

In de kleindierliefhebberij wordt met raskippen en -krielkippen gefokt met als doel:

- het verbeteren van het ras volgens de vastgestelde rasbeschrijvingen in de officiële hoender- en dwerghoenderstandaard van de NHDB
- het gezond, sterk en vitaal houden van de dieren, inclusief een goede legkracht
- om aan het fokken en houden van dieren plezier te beleven.

Dit doel wordt alleen maar bereikt met een beredeneerde fokkerij.

U bent niet zomaar een fokker.

U kunt dat ook niet leren uit een boekje of van een website.

U moet ervaring opdoen, kijken op kleindiertentoonstellingen en op bezoek gaan en praten met collega-fokkers. Op deze manier wordt u gaandeweg een fokker.

U moet het fokken en het gevoel daarvoor ook een beetje aangeboren hebben.

Toch kunt u op deze pagina wel wat leren.

Het selecteren van fokdieren is zo mogelijk nog moeilijker dan het selecteren in algemene zin en beschreven in het hoofdstuk 19. Selecteren.

De selectie van de fokdieren moet streng zijn en gebaseerd op de best mogelijk raseigenschappen zoals die voor het ras beschreven zijn in de pluimveestandaard.

Bovendien moeten de dieren vitaal en gezond zijn en de hennen de legkracht vertonen die eigen is aan het ras.

Begint u uw fokkerij met dieren die hieraan niet voldoen, dan maakt u een valse start.

Uiteindelijk lukt de fokkerij niet en u raakt teleurgesteld.

Koop daarom goede fokdieren bij een ervaren fokker.

Bij voorkeur komen uw fokdieren uit één stam, zonder dat de dieren te nauw zijn ingeteeld.

Een goede fokker, die echte fokdieren verkoopt, zorgt dat u goede dieren krijgt. Het is voldoende om met één haan en één hen te beginnen.

Deze twee dieren worden de stamvader en stammoeder van uw toekomstige stam.

Vaak wordt gefokt met één haan en twee of drie hennen.

Het is absoluut noodzakelijk om in uw fokkerij precies bij te houden welke dieren u aan elkaar koppelt. Elk dier heeft een ringnummer en dat is zijn of haar unieke kenmerk.

U moet per fokpaar bijhouden of er voldoende eieren worden gelegd, welke kwaliteit de eieren hebben (bv. goede eivorm, goede schaal), welk uitkomstpercentage de eieren hebben en hoe de kwaliteit van de kuikens is (zie hiervoor het hoofdstuk Selecteren).

Wilt u dit per fokpaar bijhouden, dan moet u de hennen waarvan u broedeieren wilt rapen, apart in een hok plaatsen.

U plaatst de haan geregeld een paar dagen in de verschillende hokken. De haan rouleert dus over een paar hennen die apart zitten.

Het voordeel van deze situatie is dat de haan onmiddellijk bij plaatsing in een ander hok de hen bevrucht.

Het is ook nodig om per fokpaar de eieren apart uit te broeden of apart te houden in afgescheiden eenheden in de uitkomstlade van uw broedmachine. U kunt de eieren per hen een letter geven.

Deze letter schrijft u met een gewoon potlood op het ei. Gebruik nooit een vulpen, een viltstift of iets anders. Deze inkt gaat door de eischaal het ei in en kan het embryo nadelig beïnvloeden.

Dus let er op, alleen een gewoon potlood gebruiken. Apart uitbroeien is mogelijk door in de uitkomstlade van de broedmachine afscheidingswandjes van dik karton of dun hout te maken.

Na uitkomst moet u direct de kuikens een kenmerk geven, anders kunt u de kuikens niet herkenbaar opfokken.

Totdat de kuikens hun eigen vaste pootring krijgen (zie hoofdstuk 20. Ringen), kunt u de kuikens die uit de broedmachine komen direct ringen met tijdelijke plastic kleurringen die u later verwijdert door de ring los te knippen. Deze ringen zijn in alle maten te koop.

Als de jonge dieren de vaste pootringen hebben, kunt u ze op ringnummer individueel volgen.

Op deze manier krijgt u een goed overzicht van de resultaten van elk van uw fokparen en dit is nodig om een goede fokkerij op te zetten.

U gaat ook de resultaten van de keuringen op tentoonstellingen per dier noteren. Als u deze boekhouding strak en zorgvuldig bijhoudt, krijgt u in de loop der jaren een eigen stam waarvan u per dier precies weet welke afstamming hij of zij heeft en welke goede en minder goede eigenschappen het dier heeft. Deze kennis is onontbeerlijk om de eigen stam verder op te bouwen en te zorgen voor voldoende, maar ook niet te veel, verwantschap tussen uw fokdieren.

Het bovenstaande is uw fokboekhouding, essentieel bij een beredeneerde fokkerij.

Inteelt of niet?

Vrijwel altijd komt dan de vraag om de hoek kijken of men inteelt mag bedrijven en zo ja, hoeveel inteelt en wat is inteelt precies?

Inteelt is teelt (of fok) met individuen van eenzelfde familie of stam. Met andere woorden, inteelt is fokken met verwante dieren. Voorbeelden van inteelt zijn een paring tussen een broer en een zuster, tussen een zoon en een moeder of tussen een dochter en een vader.

Inteelt via een broer / zuster-paring is de nauwste vorm van inteelt.

Sommige fokkers wijzen inteelt in alle vormen af, anderen gebruiken regelmatig inteelt.

Wat is de juiste weg in deze?

Inteelt is zeker te gebruiken en zelfs noodzakelijk om echt goed doorgefokte dieren in een stam te krijgen. Zonder inteelt toe te passen is dit doel nauwelijks haalbaar.

Om het bovenstaande uit te leggen wordt een uitstapje naar de genetica of erfelijkheidsleer gemaakt. Alle erfelijke eigenschappen zijn in tweevoud aanwezig in de lichaamscellen. De dragers van deze erfelijke eigenschappen noemen we de chromosomen. Elke cel heeft dus de chromosomen in tweevoud beschikbaar.

In de fokkerij is het de kunst om de goede (ras)eigenschappen in onze dieren in tweevoud vast te leggen op de chromosomen. In de regel vertoont dan het dier het goede kenmerk.

Komt een eigenschap in enkelvoud voor en staat er tegenover een eigenschap die minder goed is, dan nog kan de goede eigenschap in het dier naar voren komen, omdat de goede eigenschap dominant is over de minder goede eigenschap. Het dier oogt voor dat kenmerk wel goed, maar het kenmerk is slechts in enkelvoud aanwezig en kan bij een volgende paring ook de slechte eigenschap doorgeven. Dit hoeft niet altijd zo te zijn.

De slechte eigenschap kan ook dominant zijn over de goede en dan zien we het resultaat van de mindere eigenschap.

Met gerichte fokkerij willen we goede eigenschappen in tweevoud vastleggen in onze dieren. We willen de slechte eigenschappen ook graag in tweevoud hebben, want dan is de kans het grootst dat u de slechte eigenschappen ook ziet in het dier.

Op deze manier kunt u vervolgens deze slechte eigenschap wegselecteren.

Als u elke keer twee dieren met elkaar laat paren die geen enkele verwantschap hebben, weet u als fokker niet hoe de erfelijke eigenschappen zijn vastgelegd in de beide dieren. Bovendien mengt u deze eigenschappen door elkaar en is het een soort grabbelton wat er uit komt.

En dit doet u dan keer op keer.

Het is duidelijk dat het elke keer een gok is wat er uitkomt en u komt als fokker ook geen streep verder. Dit is feitelijk vermeerderen, mogelijk met zo nu en dan een goede uitschieter als u geluk heeft. Maar dit is geen fokken zoals een echte sportfokker dat doet.

Wilt u uw dieren verbeteren en de goede eigenschappen in tweevoud vastleggen, dan moet u beredeneerde inteelt toepassen.

Alleen op die manier is het mogelijk om streng te selecteren op goede eigenschappen die u vervolgens dan in tweevoud probeert vast te leggen in uw dieren. Hetzelfde gebeurt ook met slechte eigenschappen. U kunt deze slechte eigenschappen waarschijnlijk goed herkennen en uitselecteren en dat is de bedoeling. In dit geval is het dus geen grabbelton, maar een beredeneerde inteeltkruising met een doel. Als u dit goed doet met hulp van een fokboekhouding loopt u geen gevaar. U bent dan een fokker die een stam met goede dieren wil en gaat opbouwen.

Het kan geen kwaad om eens in de zoveel tijd een vreemd dier te introduceren, maar houdt dan alle kuikens apart en volgt welk effect deze vreemde paring heeft. Bedenk wel dat u op dit moment weer de grabbelton introduceert. Er komt een hele set vreemde genen in uw stam en u weet niet wat daar allemaal bijzit.

Koppel dus nooit een vreemd dier met uw stam zonder goed op te letten, anders is al het werk van jaren beredeneerd fokken verdwenen.

Beredeneerde inteelt moet om goede rasdieren te fokken. Het succes hiervan hangt geheel van u als fokker af.

U moet uw dieren in de gaten houden en selecteren, niet alleen op raseigenschappen, maar zeer zeker ook op gezondheid, vitaliteit en legkracht.

Let op:

- met vitale dieren die nog niet alle raseigenschappen vertonen kunt u wel verder fokken
- met dieren die de raseigenschappen goed tonen maar niet vitaal zijn loopt uw fokkerij in de kortste keren dood.

Het succes van beredeneerde inteelt hangt dus helemaal van de strengheid van uw selecteren af. U bent dus gewaarschuwd, maar echt fokken zonder inteelt kan niet.

Lijnenteelt

Lijnenteelt is een vorm van beredeneerde en gecontroleerde inteelt, waarbij steeds duidelijk is welke graad van verwantschap de dieren hebben.

We gaan hierbij uit van een haan en een hen met goede raseigenschappen die bij voorkeur niet erg nauw verwant zijn.

Dit worden de stamvader en stammoeder van uw toekomstige stam dieren.

De eerste generatie dieren (dit is de F1) hebben allen een 50% / 50% verwantschap. Dus 50% van de vader en 50% van de moeder.

Van deze F1-generatie paren we de beste haan met zijn moeder en de beste hen met haar vader.

De tweede generatie (F2) bestaat uit twee groepen, een groep met $\frac{3}{4}$ mannelijk bloed en $\frac{1}{4}$ vrouwelijk bloed en een groep met omgekeerde verhoudingen, nl. $\frac{1}{4}$ mannelijk bloed en $\frac{3}{4}$ vrouwelijk bloed.

Voor de F3 zijn er drie mogelijke paringen:

- broer / zuster paring binnen de F3, dit levert de F4 als halfbloeden met 50% / 50% mannelijk en vrouwelijk bloed
- paring van een haan uit de $\frac{1}{4}$ / $\frac{3}{4}$ mannelijke lijn met de oorspronkelijke stammoeder, dus grootmoeder. De F4 dieren uit deze paring hebben dan $\frac{1}{8}$ mannelijk en $\frac{7}{8}$ vrouwelijk bloed
- paring van een hen uit de $\frac{3}{4}$ / $\frac{1}{4}$ mannelijke lijn met de grootvader, deze F4 dieren hebben weer grotendeels de mannelijke bloedlijn, waarmee we begonnen.

Als u dit schema uittekent, kunt u eindeloos kruisingen maken waarbij steeds duidelijk is hoeveel verwantschap er tussen de dieren bestaat.

U kunt op deze manier een beredeneerde inteelt bedrijven zonder te nauw in te telen.

De sleutel tot blijvend succes wordt gevormd door een goede fokboekhouding, gecombineerd met een onverbiddelijke strenge selectie op zowel raseigenschappen als vitaliteit.